

CISTERCIÁCI A HISTORICKÁ KULTURA VE STŘEDOVĚKU

MARIE BLÁHOVÁ

The Cistercians and the culture of history in the Middle ages:

The author deals with the birth of written culture, especially historiography, of the Cistercians in the Western Europe during the High Middle Ages. Despite the radical refusal of education and the ban on writing books in the Cistercian Order, its origins go back to time not too distant from the Order's beginning. Particularly, the author follows the Cistercian documents from the Czech lands, which were written at the time when the Order has abandoned the initial strict policies.

Key words: Cistercians, Written culture, Historiography, Chronicle of Žďár (Chronicon Domus Sarensis), Chronicle of Zbraslav (Chronicon Aulae regie), Excerpts from various chronicles, Short history of the cistercians order

Zabývat se historickou kulturou řádu, který se měl věnovat modlitbě a fyzické práci, od svého vzniku, odmítal vzdělání a jeho hlavní představitel poučoval kolegy, že najdou „něco více v lese nežli v knihách“,¹ působí na první pohled nelogicky. Zakladatel cisterciáckého řádu Bernard z Clairvaux zakázal všem opatům, mnichům a novicům *libros facere* – psát knihy –, pokud k tomu neudělila výjimku generální kapitula,² protože *monachi non est docere sed lugere* – mnich nemá být učitelem, ale má se modlit, „město pro něho má být vězením, samota rájem“.³

1 „Experto crede: aliquid amplius invenies in silvis quam in libris...“ Srov. Bernard von Clairvaux, Epistola 106, in: *Bernard von Clairvaux, Sämtliche Werke lat./dt.*, Gerhard B. Winkler (ed.), Bd. 2, Innsbruck 1992, s. 772. – Tato studie vznikla na Univerzitě Karlově v rámci programu PROGRES 009: Historie – Klíč k pochopení globalizovaného světa.

2 „Nulli liceat abbati, nec monacho, nec novitio, libros facere, nisi forte cuiquam in generali capitulo concessum fuerit.“ Srov. *1134: I. Statutorum annorum precedentium prima collectio*, č. LVIII, Si liceat alicui novos libros dictare, in: *Statuta Capitulorum generalium Ordinis Cisterciensis ab anno 1116 ad annum 1786*, Josephus-Maria Canivez (ed.), I (1116–1220), Louvain 1933, s. 26.

3 „Fugite de medio Babylonis, fugite, et salvate animas vestras. Convolate ad urbes refugii, ubi possitis et de praeteritis agere poenitentiam, et in praesenti obtinere gratiam, et futuram gloriam fiducialiter praestolari.“ Srov. *S. Bernardi abbatis, De conversione ad clericos sermo seu li-*

Znamé „napětí mezi ideálem a skutečností“⁴ se však projevovalo nejen v ekonomické a společenské oblasti působení cisterciáckého řádu,⁵ ale i v jeho působení intelektuálním. Do řádu, který odmítl obláty a novicové byli přijímáni až po uzavření patnáctého roku věku,⁶ často i starší, přicházeli již lidé nejen se „základním“, ale často i s vynikajícím vzděláním.⁷ Navíc bylo možno řádové předpisy zmíněnou výjimkou generální kapituly obejít, takže v cisterciáckém řádu od počátku jeho existence působily i mimořádně vzdělané osobnosti, jako byl vedle samotného Bernarda z Clairvaux například mystik a teolog Vilém ze Saint-Thierry (1075–1148), teolog Pierre Lombard (1100–1160), autor Sentencí, jednoho z nejvýznamnějších děl intelektuálního prostředí ve středověku, či autor četných náboženských, ale i několika historických spisů, čtvrtý opat kláštera Rievaulx v severním Yorkshiru v severní Anglii Aelred (ca 1140–1167), jehož k této činnosti povzbuzoval sám Bernard z Clairvaux.⁸ Konečně, stejně jako se od konce 12. a počátku 13. století proměňoval vztah cisterciáků k manuální práci, *labor proprius* se měnil v *labor alienus* a *opus manuum* cisterciáků se postupně

ber, caput XXI, in: S. Bernardi opera omnia, tertiis curis D. Joannis Mabillon editio nova, volumen primum, Patrologiae cursus completus, Series latina prior, Jacques Paul Migne (ed.), 182, Paris 1862, sl. 855. K tomu Philippe DELHAYE, *L'organisation scolaire au XIIe siècle*, in: Philippe Delhaye, Enseignement et morale au XIIe siècle, Paris 1988, s. 16n.

- 4 Srov. například Louis L. LEKAI, *The Cistercians: Ideals and Reality*, Kent, Ohio 1977.
- 5 Diskusi o tomto tématu vyvolala především výstava Die Zisterzienser. Ordensleben zwischen Ideal und Wirklichkeit, uspořádaná v Kolíně v roce 1981. Srov. *Zisterzienser. Ordensleben zwischen Ideal und Wirklichkeit*, Kaspar Elm - Peter Joerißen - Hermann Josef Roth (edd.), Köln 1982; rovněž Peter RÜCKERT, *Zisterzienser und Landesausbau. Ordensideal und Realität im deutschen Südwesten*, in: Norm und Realität. Kontinuität und Wandel der Zisterzienser im Mittelalter: Franz J. Felten - Werner Rösener (edd.), Berlin 2009 (= Vita regularis, Bd. 42), s. 97–116.
- 6 „Et notandum quia nullum nisi post quintumdecimum aetatis suae annum in probatione nobis ponere licet. Srov. 1134: I. *Statutorum ... prima collectio, LXXVIII. De pueris litteras discitibus*, Statuta Capitolorum I, s. 31.
- 7 Téměř všichni cisterciáci alespoň ve 12. století získali své vzdělání před vstupem do řádu. Srov. Reinhard SCHNEIDER, *Studium und Zisterzienserorden*, in: Schulen und Studium im sozialen Wandel des hohen und späten Mittelalters, Johannes Fried (ed.), Sigmaringen 1986 (= Vorträge und Forschungen XXX), s. 323; rovněž Peter JOHANEK, *Klosterstudien im 12. Jahrhundert*, ibidem, s. 44.
- 8 Srov. Bernard GUENÉE, *Histoire et culture historique dans l'Occident médiéval*, Paris 1981, s. 47; R. SCHNEIDER, *Studium und Zisterzienserorden*, s. 322.

stal jen doplňkem práce světských bratří, kláštery zakládané ve 13. století již nebyly stavěny mimo „města, hrady a vesnice“, jak ukládala nejstarší cisterciácká statuta,⁹ ale dostávaly již půdu s rolníky, kteří se stali poddanými kláštera,¹⁰ měnili cisterciáci, zčásti pod tlakem konkurence žebravých řádů,¹¹ také svůj přístup k vzdělání. Pod tlakem dominikánů začali i cisterciáci vytvářet systém konventních škol, takže zřejmě již na konci třicátých let 13. století někteří cisterciáci z Clairvaux studovali v Paříži. Ve čtyřicátých letech 13. století byla na pařížské univerzitě dokonce zřízena univerzitní kolej sv. Bernarda, první cisterciácká univerzitní kolej. Tam se postupně vzdělávali členové řádu z celé Evropy.¹² Ve druhé polovině 13. století přibývala další vyšší cisterciácká studia.¹³

Přes radikální odmítání vzdělání propagované zakladateli cisterciáckého řádu se ovšem cisterciáci ani v počátcích své existence nemohli zříkat knih, minimálně knih liturgických. Liturgické knihy měly být ve všech kláštorech jednotné.¹⁴ Každý nový klášter musel být ještě před příchodem mnichů vybaven knihami, domy a dalšími nezbytnostmi. Pokud jde o knihy, musel mít misál, Řeholi, Consuetudines, žaltář, hymnář, kolektář, lekcionář, antifonář a graduál.¹⁵ Vesměs tedy knihy potřebné k liturgii a ke každodennímu společnému předčítání. S kni-

-
- 9 „In civitatibus, castellis, villis, nulla nostra construenda sunt coenobia, sed in locis a conversatione hominum semotis.“ Srov. 1134: I. *Statutorum annorum praecedentium prima collectio, I. Quo in loco sint construenda coenobia*, in: Statuta Capitulum Generalium Ordinis Cisterciensis ab anno 1116 ad annum 1786, Josephus-Maria Canivez (ed.), Tomus I, ab anno 1116 ad annum 1220, Louvain 1833, s. 13.
- 10 Srov. Kazimierz BOBOWSKI, *Zakon Cystersów i jego miejsce w społeczeństwach średniowiecznej Europy*, in: Monastycyzm. Słowańszczyzna i państwo polskie, Kazimierz Bobowski (ed.), Wrocław 1994, s. 88–90.
- 11 Srov. R. SCHNEIDER, *Schulen und Zisterzienserorden*, s. 324n.
- 12 Dokládá to bula papeže Inocence IV. pro mnichy z koleje sv. Bernarda v Paříži studující teologii, z 19. června 1246. Počátky pařížské cisterciácké koleje podrobně sleduje Gregor MÜLLER, *Gründung des St. Bernardskollegiums zu Paris*, Cistercienser-Chronik 20, 1908, s. 1–14, 38–50 (bula je otištěna na s. 12). Srov. též R. SCHNEIDER, *Studium und Zisterzienserorden*, s. 326–335; Krzysztof KACZMAREK, *Studia uniwersyteckie cystersów z ziem polskich w okresie średniowiecza*, Poznań 2002, s. 49–51.
- 13 Srov. R. SCHNEIDER, *Schulen und Zisterzienserorden*, s. 335–340.
- 14 Srov. 1134: *Statutorum ... prima collectio, III. Quos libros non licet habere diversos*, in: Statuta Capitulum Generalium I, s. 13.
- 15 Srov. 1134: *Statutorum ... prima collectio, XII, Quomodo novella ecclesia abbate et monachis et ceteris necessariis ordinetur*, in: Statuta Capitulum Generalium I, s. 15.

hami pro soukromou četbu řehole nepočítala. Knihy také nesměly být zdobeny, vazba měla být jednoduchá, nesměly mít kování a spony ze zlata nebo stříbra.¹⁶ Písmena měla být psána jednou barvou a knihy nesměly být iluminovány.¹⁷ Tato ustanovení nebyla však důsledně dodržována.¹⁸ Skriptoria byla ovšem v cisterciáckých kláštorech samozřejmostí.¹⁹ Alespoň některé cisterciácké kláštery měly již ve 12. století na svou dobu poměrně velké knihovny. Největší knihovnu měl klášter v Clairvaux. Na konci 12. století vlastnil 420 knih, o sto let později 835. V knihovnách jiných cisterciáckých klášterů však počet knih na konci 12. století jen výjimečně přesahoval sto svazků (Světlá 124, Heilsbronn 99, Heiligenkreuz 96, Altzelle 31), na konci 13. století to výjimečně bylo více než 200 svazků (Heilsbronn 276, Světlá 216, Heiligenkreuz 186, Altzelle 133²⁰). – O knihovně kláštera v Cîteaux nejsou pro starší dobu k dispozici zprávy, v osmdesátých letech 15. století obsahovala 1196 svazků (v Clairvaux tehdy bylo o sto svazků více). Výběr knih v cisterciáckých knihovnách byl však tématicky omezen. Vedle různých exemplářů bible a liturgických knih si cisterciácké kláštery pořizovaly především exegetické spisy, případně spisy mystické a spisy cisterciáckých autorů.²¹ Zcela na okraji stály spisy právníké, či dokonce historické. Počet knih

16 1134: *Statutorum ... prima collectio, XIII. De firmaculis librorum*, in: *Statuta Capitulum Generalium I*, s. 16.

17 1134: *Statutorum ... prima collectio, LXXX. De literis et vitreis*, in: *Statuta Capitulum Generalium I*, s. 31.

18 Srov. Jens RÜFFER, *Du wirst einiges mehr in den Wäldern finden als in den Büchern. Überlegungen zur Schriftkultur der Zisterzienser in England*, in: *Die Zisterzienser und ihre Bibliotheken. Buchbesitz und Schriftgebrauch des Klosters Altzella im europäischen Vergleich*, Tom Graber – Martina Schattkowsky (edd.), Leipzig 2008, s. 328–336.

19 Svědčí o tom samozřejmost, s jakou o nich pojednávají statuta. Srov. 1134: *Statutorum ... prima collectio, LXXXVI. De scriptoriis*, in: *Statuta Capitulum Generalium I*, s. 32.

20 V době sekularizace v roce 1540 měla Altzelle již 1250 svazků. Srov. Christoph MACKERT, *„Repositus ad bibliothecam publicam“ – eine frühe öffentliche Bibliothek in Altzelle?*, in: *Die Zisterzienser und ihre Bibliotheken*, s. 86.

21 Přehled o počtu a obsahu knih v největších cisterciáckých knihovnách na základě dochovaných pramenů podává Konstanty Klemens JAŹDŹEWSKI, *Lubiąż. Losy i kultura umysłowa śląskiego opactwa cystersów (1163–1642)*, Wrocław 1992, s. 119–135. K cisterciáckým knihovnám srov. rovněž Ambrosius SCHNEIDER, *Skriptorien und Bibliotheken der Zisterzienser*, in: *Die Cistercienser. Geschichte – Geist – Kunst*, Ambrosius Schneider – Adam Wienand (edd.), Köln 1977.

v českých cisterciáckých knihovnách nelze pro nedostatek pramenů většinou přesněji zjistit.²² Pouze pro Vyšší Brod je zachován katalog ze 13. století, který eviduje 45 svazků.²³ Zprávy o rozsahu knihoven některých dalších cisterciáckých klášterů se vztahují až k 15. století. Například v knihovně nejstaršího cisterciáckého kláštera v Čechách, Sedlci, se pro předhusitskou dobu uvažuje asi o sto svazcích. Je tam také ve větší míře zastoupena právnícká literatura nežli ve starších cisterciáckých knihovnách.²⁴ Pro plaský klášter jsou v 15. století doloženy 62 svazky, což však jistě nebyla celá klášterní knihovna.²⁵

Vlastní písemná produkce byla ovšem v prvních desetiletích existence řádu omezena na pragmatické písemnictví, konkrétně na spisy, které legitimovaly vznik a existenci řádu. Především to bylo *Exordium Cistercii*,²⁶ což byl jakýsi chronologický úvod do dějin řádu, řádové zákonodárství, které bylo obsaženo v *Carta caritatis*, a v řádových statutech (*Capitula, Instituta generalis*).²⁷ Průběžně cisterciáci psali duchovní spisy, kázání, pojednání a mystickou literaturu.²⁸ Rozšířením Exordia cistercii o texty hlavních oficiálních dokumentů jako listů, papežských bul a některých starších usnesení generální kapituly, vzniklo pravdě-

22 Knihovnamí českých cisterciáckých klášterů se zabývá Ivan HLAVÁČEK, *Zisterziensische Bibliotheken Böhmens in der vorhussitischen Zeit (Mitte des 12. Jh.–1320)*, in: *Mediaevalia Augiensia. Forschungen zur Geschichte des Mittelalters, Vorträge und Forschungen LIV*, Jürgen Petersohn (ed.), Stuttgart 2001, s. 375–406. K jejich osudu za husitské revoluce a po ní srov. IDEM, *Die böhmischen Zisterzienserbibliotheken in und nach dem Wirren der hussitischen Revolution*, in: *Die Zisterzienser und ihre Bibliotheken*, s. 369–387.

23 Srov. I. HLAVÁČEK, *Zisterziensische Bibliotheken*, s. 394.

24 Srov. ibidem, s. 385.

25 Ibidem, s. 390.

26 Srovnáním s nejstaršími texty cisterc. řádu (*Summa Cartae caritatis a Instituta*) byl jako autor hypoteticky určen Bl. Raynard, opat v Cîteaux (konec 1133 / začátek 1134 – prosinec 1150; dříve byl spis připisován třetímu opatovi v Cîteaux Stephenu Hardingovi – 1108 – po květnu 1133). – srov. *Narrative and Legislative Texts from Early Cîteaux. Latin Text in dual edition with English translation and notes*, Chrisogonus Waddell (ed.), Cîteaux 1999, s. 147–161; Constance Hoffman BERMAN, *The Cistercian Evolution. The Invention of a Religious Order in Twelfth-Century Europe*, Philadelphia 2000, s. 5–9.

27 K počátkům cisterciáckého písemnictví srov. Elizabeth FREEMAN, *Narratives of a New Order. Cistercian Historical Writing in England, 1150–1220*, Turnhout 2002, s. 19–28. Exordium cistercii vydal Chrisogonus Waddell, *Narrative and Legislative Texts*, s. 178–180.

28 Srov. E. FREEMAN, *Narratives of a New Order*, s. 1.

podobně okolo roku 1113, snad z pera jednoho ze zakladatelů, později třetího opata kláštera v Cîteaux, Stephena Hardinga († 1134)²⁹ *Exordium parvum*.³⁰

Pod vlivem konkurence nových řádů, františkánů a dominikánů, na něž se začal téměř výhradně soustřeďovat duchovní život a kteří od přelomu 12. a 13. století intenzivně rozvíjeli historiografickou činnost,³¹ začali se i cisterciáci v téže době obracet ke svým počátkům, vytvářet svou tradici jako součást kolektivní a společenské paměti a současně tím propagovat svou řeholi a svůj klášter. Základním dílem tohoto typu byl spis o počátcích a rozkvětu cisterciáckého řádu *Exordium Magnum Cisterciense*.³² Jeho kompilátorem s největší pravděpodobností byl mnich Konrád, který působil nějaký čas v období 1173 – 1193

-
- 29 Datování hlavních cisterciáckých spisů kolísá mezi koncem druhého desetiletí a šedesátými lety 12. století, stejně tak o jejich autorství existují různé hypotézy. Přehled podává Elke GOETZ, *Die frühen Quellen zur Geschichte des Zisterzienserordens*, in: Norm und Realität. Kontinuität und Wandel der Zisterzienser in Mittelalter, Vita regularis, Ordnungen und Deutungen religiösen Lebens im Mittelalter, Band 42, Franz J. Felten – Werner Rösener (edd.), Münster 2009), s. 45–64. Obecně je přijímána interpretace Ch. WADDELLA, *Narrative and Legislative Texts*, s. 147–161.
- 30 Srov. E. FREEMAN, *Narratives of a New Order*, s. 23n. Kritické vydání *Exordium parvum* pořídil Ch. Waddell, *Narrative and Legislative Texts*, s. 232–259; C. H. BERMAN, *The Cistercian Evolution*, s. 9–23. Doba a způsob vzniku *Exordium parvum* jsou stále předmětem diskuse.
- 31 Oba řády prostřednictvím Kroniky papežů a císařů dominikána Martina Opavského a anonymních františkánských *Flores temporum* ovlivnily především pozdně středověkou univerzální historiografii. Srov. B. GUENÉE, *Histoire et cultur*, s. 55–58; Constance PROKSCH, *Klosterreform und Geschichtsschreibung im Spätmittelalter* (Kollektive Einstellungen und sozialer Wandel im Mittelalter, NF, Bd. 2), Köln – Weimar – Wien 1994, s. 27.
- 32 Kritická edice: *Exordium magnum cisterciense sive Narratio de initio cisterciensis ordinis auctore Conrado, monacho Claravallensi postea Eberbacensi ibidemque abbate*, Bruno Griesser (ed.), Romae 1961 (= Series scriptorum S. Ordinis cisterciensis II, přetisk Corpus christianorum 88), Turnholt 1994; Srov. též *Exordium Magnum Cisterciense oder Bericht vom Anfang des Zisterzienserordens von Conradus, Mönch in Clairvau, später in Eberbach und Abt daselbst*, Hans Piesik (ed.), I–II, Langwaden 2000, 2002 (= *Quellen und Studien zur Zisterziensersliteratur*, Bd. III; edice s německým překladem); *Conrad d' Eberbach, Le grand exorde de Cîteaux ou Récit des début de l' ordre cistecien*. Traduit de latin par Anthelmette Piebourg. Introduction de Brian P. Guire, Ouvrage publié sous la direction de Jacques Berlioz, Turnhaut 1998. K autorovi srov. Brian P. McGuire, *Introduction*, in: *Conrad d' Eberbach, Le grand exorde de Cîteaux*, s. XIII–XV; B. GRIESSER, *Einleitung*, in: *Exordium Magnum Cisterciense*, s. 1n.

v Clairvaux, odkud přešel do kláštera v Eberbachu v Porýní, kde se v roce 1221, několik měsíců před svou smrtí, stal opatem. Spis začal psát na základě starších textů ještě v Cîteaux, pravděpodobně na počátku devadesátých let 12. století, a pokračoval v něm v Eberbachu mezi lety 1206 a 1221. I když autor ve svém spisu vypráví o založení, počátcích a rozkvětu cisterciáckého řádu do konce 12. století, není *Exordium Magnum* historický spis ve vlastním slova smyslu. Je to obsáhlá sbírka exempel, zpráv a vyprávění ze života mnichů s mnoha legendárními příběhy a zázraky.³³ Byla sepsána proto, aby spolubratřím ve vzdálených kláštorech poskytla zprávy o příkladném životě otců – cisterciáků, jejich asketickém životě a duchovním nadšení, jejich zázracích a vidění.³⁴ Jsou to lokální dějiny, v nichž za vzor všech nejlepších cisterciáckých ctností slouží život mnichů z Clairvaux.³⁵ Konrad z Eberbachu přitom použil řadu pramenů, především *Exordium parvum*, *Liber miraculorum Herberta z Clairvaux* († okolo 1180), *Vita prima S. Bernardi Clarevallensis*, *Vitae patrum*, *Gesta Karoli Magni Notkera Kocktavého*, *Vita Annonis z kláštera Siegburgu*, *Život sv. Maura od Odon z Glanfeuil*, *Vitae opatů Odon a Huga*, *Liber miraculis Petra Venerabilis*, rovněž četné ústní zprávy.³⁶ Jako spis určený nejspíše ke společnému čtení v cisterciáckých kláštorech, bylo *Exordium magnum* značně rozšířeno (dodnes je známo 38 rukopisů) a bylo také ještě ve středověku přeloženo do vlámstiny, dvakrát do nizozemštiny a dvakrát do němčiny.³⁷

Od počátku 13. století začali i cisterciáci, podobně jako benediktini, psát dějiny založení svých klášterů, *historiae foundationum*.³⁸ Okolo roku 1200 byly v dánském opatství Øm v Aarhuské diecézi sepsány dějiny založení kláštera spo-

33 V první knize *Exordia* je vylíčeno založení cisterciáckého řádu, jeho rozkvět a poměry v Cîteaux do konce 12. století, navazují zprávy o významných cisterciáckých a exempla z dějin řádu koncipovaná jako návod k ctnostnému životu v klášteře. Oprávněně bylo *Exordium* přiřazeno „zu den wirkungsvollsten Beispielen der mittelalterlichen monastischen Exempel- Mirakel- und Visionsliteratur“. Srov. Fritz WAGNER, *Geleitwort. Konrad von Eberbach*, in: *Exordium Magnum Cisterciense*, s. X.

34 Srov. Franz Josef WORSTBROCK, *Konrad von Eberbach*, in: *Die deutsche Literatur des Mittelalters. Verfasserlexikon* 5, 2. vydání 1985, sl. 158; F. WAGNER, *Geleitwort*, s. X.

35 Srov. E. FREEMAN, *Narratives of a New Order*, s. 128.

36 Srov. *Exordium Magnum*, s. 35–41; F. WAGNER, *Geleitwort*, s. X.

37 Srov. *Exordium Magnum*, s. 10–34; F. WAGNER, *Geleitwort*, s. Xn.

38 Srov. E. FREEMAN, *Narratives of a New Order*, s. 128.

jující historický a právní aspekt s oporou v úředních dokumentech, podobně jako *Exordium parvum*.³⁹ Své dějiny zachycovaly i další skandinávské cisterciácké kláštery, především nejprominentnější a nejbohatší z nich Sorø ve středním Zealandu, a později též Ryd ve Schleswigu.⁴⁰

Angličtí cisterciáci začali historiografickou činností národními, eventuálně lokálními dějinami a dějinami osobností.⁴¹ V padesátých letech 12. století sepsal opat kláštera v Rievaulx Aelred (1147–1167), nazývaný někdy „Bernard severu“ a známý především jako původce náboženských spisů o teorii charity a o duchovním přátelství,⁴² soubor hagiografických, biografických a historických spisů, především knihu o zázracích kostela v Hexhamu, genealogii anglických králů (*Genealogia regum Anglorum*), a zprávu o slavné bitvě u Standardu roku 1138, v níž anglická armáda zahnila na útěk skotské vetřelce (*Relatio de Standardo; De bello Standardi*).⁴³ Z Aelredových biografických spisů stojí za zmínku Život skotského krále Davida a Život Eduarda Vyznavače. Na rozkvětu anglické historiografie ve druhé polovině 12. století se ovšem cisterciáci, zřejmě s ohledem na zmíněný zákaz generální kapituly, nepodíleli.⁴⁴ Jako doklad této skutečnosti historikové obvykle připomínají konstatování augustiniána kanovníka Viléma z Newburghu, že ho opat Ernard z Rievaulx (1189–1199) požádal o sepsání dějin Anglie, ačkoli, alespoň podle mínění Viléma z Newburghu, měl k tomu sám schopné lidi. Chtěl je však prý ušetřit této práce, aby neporušili řeholní předpisy.⁴⁵

39 Brian Patrick Mcguire, *Conflict and Continuity at Om Abbey. A Cistercian Experience in Medieval Denmark*, Copenhagen 1976. Srov. E. FREEMAN, *Narratives of a New Order*, s. 129.

40 Srov. E. FREEMAN, *Narratives of a New Order*, s. 129; B. GUENÉE, *Histoire et culture*, s. 48.

41 B. GUENÉE, *Histoire et culture*, s. 48; E. FREEMAN, *Narratives of a New Order*, s. 171–213.

42 Především *Speculum caritatis* a *De spiritali amicitia*. K osobnosti Aelreda z Rievaulx srov. Heinz WOLTER, *Aelred von Riveaulx*, in: *Lexikon des Mittelalters I*, München etc. 1980, s. 181–182; Pierre-André BURTON, *Aelred de Riveaulx (1110–1167): De l'homme éclaté à l'être unifié. Essai de biographie existentielle et spirituelle*, Paris 2010.

43 Ke Zprávě o bitvě u Standardu srov. E. FREEMAN, *Narratives of a New Order*, s. 27–53.

44 K rozkvětu historiografie v Anglii v této době srov. Antonia GRANSDEN, *Historical Writing in England c. 550 to c. 1307*, I, Ithaca, New York, 1974, s. 219–295.

45 Srov. *William of Newburgh, Historia regum Anglicarum, Epistola Willelmi viri religiosi, canonici de Novoburgo, praefationalis operis sequentis et apologetica ad Abbatem Rievallis*, in: *Chro-*

Až na počátku 13. století začali i angličtí cisterciáci psát dějiny svých opatství, jako byly dějiny založení opatství Kyrkstell v dnešním Leedsu v západním Yorkshiru⁴⁶ nebo Fountains v severním Yorkshiru.

Při sepisování dějin se angličtí cisterciáci ve 13. století řídili stejnými pokyny jako benediktini. Podle dochované instrukce, která zřejmě pochází z analů vedných v benediktinském klášteře ve Winchesteru nebo v cisterciáckém opatství Waverley a je dochována například v předmluvě analů z benediktinského klášteřa Worcesteru, měli mniši průběžně olůvkem zaznamenávat úmrtí významných mužů a pamětihodné události o stavu království, o nichž se dozvěděli, na volný list, který byl vložen do kodexu určeného pro klášterní analý. Na konci roku měl pověřený mnich stručně opsat do knihy to, co bylo třeba uchovat v paměti.⁴⁷

Cisterciácké kláštery v římsko-německé říši reagovaly nejen na své konkurenty z řad žebравých řádů, ale navíc ještě na ztíženou situaci v době interregna, kdy jejich hospodářský systém zhroucením státního pořádku utrpěl značné škody.⁴⁸

nicles of the Reigns of Stephen, Henry II, and Richard I, Richard Howlett (ed.), London 1886, I, s. 3. – K tomu srov. John TAYLOR, *Medieval Historical Writing in Yorkshire*, York 1961, s. 10, 21; A. GRANSDEN, *Historical Writing I*, s. 263; B. GUENÉE, *Histoire et culture*, s. 47. E. FREEMAN, *Narratives of a New Order*, s. 93–95, však upozorňuje, že cisterciáci sice fyzicky nepsali dějiny, ale shromažďovali historické zprávy (což vyplývá i ze zprávy Viléma z Newburghu), a četli a opisovali historické spisy (k recepci historických spisů v cisterciáckých klášterech ve druhé polovině 12. století srov. ibidem, s. 98–123.

46 Fundatio abbacie de Kirkstell. K tomu A. GRANSDEN, *Historical Writing I*, s. 287; E. FREEMAN, *Narratives of a New Order*, s. 138–149.

47 „... ut in libro iugiter scedula dependent, in qua cum plumbo notentur obitus illustrium virorum et aliquod de regni statu memoriale, cum audiri contigerit. In fine vero anni, non quicunque voluerit, sed cui injunctum fuerit, quod verius et melius consuerit ad posteritatis notitiam transmittendum, in corpore libri succincta brevitate describat“; Instrukce srov. *Annales de prionatus de Wigornia*, in: *Rerum Britannicarum medii aevi scriptores, or Chronicles and Memorials of Great Britain and Ireland during the Middle Ages*, Annales monastici, Henry Richards Luard (ed.), IV, London 1869, s. 355. K tomu Hans-Eberhard HILPERT, *Kaiser- und Papstbriefe in den Chronica Majora des Matthaeus Paris*, Veröffentlichungen des Deutschen Historischen Instituts London, Bd. 19, Stuttgart 1981, s. 17.

48 Srov. Jörg KASTNER, *Historiae fundationum monasteriorum. Frühformen monastischer Institutionsgeschichtsschreibung im Mittelalter*, Münchener Beiträge zur Mediävistik und Renaissance-Forschung 18, München 1974, s. 91.

Podobně jako dějiny založení benediktinských klášterů byly i cisterciácké *historiae foundationum* tendenční spisy, které často legendárním založením kláštera prezentovaly duchovní vznešenost jeho založení. Jejich hlavní součástí byly zakládací legendy, tedy vyprávění o zvláštním, často nadzemském podnětu k založení kláštera. To je mnohdy zakotveno v delší předhistorii. Dále vyprávění uvádí skutečnosti vlastního založení kláštera, získání pozemku pro klášter, původ mnichů a jeptišek a další okolnosti. Nemohou chybět ani zázraky, které prokazují posvátnost založení.⁴⁹ Například místo pro založení ženského kláštera sv. Bernarda u Hornu označil prý sám Bůh jednomu laickému bratrovi ve vidění.⁵⁰ Dějiny založení waldsaského kláštera vyprávěly o rytíři Gerweichovi, který se po neštěstí při turnaji, kdy zabil svého pána a přítele markrabího Děpolta, obrátil k mnišskému životu a založil klášter.⁵¹ Zakladateli kláštera Světlé (Zwetl) v Dolních Rakousích Hadmarovi I. z Kuenringu zase ukázala místo pro založení kláštera sama Panna Maria. Poznal je po pečlivém hledání podle znamení kříže na kvetoucím stromě. Na tomto místě byl prý postaven hlavní oltář klášterního kostela.⁵²

Cisterciácké kláštery v českých zemích začaly vytvářet své „historie založení“ až na samém konci 13. a na počátku 14. století. Prvním dochovaným spisem z cisterciáckého prostředí, a zároveň první zcela původní klášterní kronikou v českých zemích, byla *Kronika kláštera Žďárského (Cronicon domus Sarensis)*.⁵³

49 Srov. Karl MÜNZEL, *Mittelhochdeutsche Klostergründungsgeschichten des 14. Jahrhunderts*, Phil. Diss. Berlin 1933, s. 89; J. KASTNER, *Historiae*, s. 91.

50 Srov. Imago Chunradi dormientis in templo, quem visitat angelus, *Das Stiftungs-Buch des Klosters St. Bernhard*, H. J. Zeibig (ed.), *Fontes rerum Austriacarum – Österreichische Geschichts-Quellen* II,6, Wien 1853, s. 132–124. Srov. J. KASTNER, *Historiae*, s. 92.

51 *Fundatio monasterii Waldsassensis*, kap. 1–3, Oswald Holder-Egger (ed.), *MGH SS XV,2*, Hannover 1888, s. 1089n. Srov. J. KASTNER, *Historiae*, s. 91n.

52 Srov. *Liber fundatorum monasterii Zwetlensis – Das Stiftungen-Buch des Cistercienser-Klosters Zwetl*, Johann von Frast (ed.), *Fontes rerum Austriacarum* II, 3, Wien 1851, s. 31. Srov. J. KASTNER, *Historiae*, s. 92.

53 Edice: *Letopis žďárský větší*, J. Emler (ed.), FRB II, Praha 1875, s. 521–550 (Úvod, s. 519 n.); *Cronica Domus Sarensis*, Jaroslav Ludvíkovský (ed.), Rudolf Mertlík (překl.), Brno 1964. Základní studii o této kronice napsal Jaroslav LUDVÍKOVSKÝ, *Úvod. O mnichu Jindřichu Řezbáři a jeho Žďárské kronice*, in: *Cronica*, s. 5–19; IDEM, *Heinrich von Saar und Heinrich von Heimbürg*, in: Mnema Vladimír Groh, Praha 1964, s. 219–231. Srov. též Peter HILSCH, *Heinrich von Saar*, in: *Die deutsche Literatur des Mittelalters. Verfasserlexikon*, 3, ²Berlin –

Její autor Jindřich Řezbář⁵⁴ byl syn kameníka, který pracoval na stavbě kláštera, později novic a mnich ve žďárském klášteře, odkud asi v roce 1267 uprchl a vrátil se po sedmadvaceti letech. Na sklonku 13. století, ve svých osmapadesáti letech, pak napsal dějiny žďárského kláštera, kde po všech zvratech svého života nalezl útočiště. Jindřich Řezbář vylíčil v 1162 latinských hexametrech tvořících kroniku přípravu založení kláštera, osudy zakladatelů, vlastní založení, výstavbu kláštera a jeho dějiny do konce 13. století, kdy sepsal své dílo. *Kronika kláštera Žďárského* je typickou klášterní kronikou kláštera reformovaného řádu.⁵⁵ Dějiny kláštera se prolínají s dějinami zakladatelského rodu, pánů z Obřan, takže kronika, podobně jako jiné klášterní historické spisy, představuje současně dynastické dějiny. Vyprávění o založení kláštera se opírá o klášterní paměť,⁵⁶ zakladatelská „legenda“ neobsahuje žádný „zázrak“, vychází pouze z historických skutečností. Vlastní dějiny kláštera jsou podány jako gesta jeho opatů. Kronika končí rokem 1300. Zachycuje tedy první půlstoletí dějin kláštera.

Stejným způsobem, jako dějiny zakladatelů a vlastní založení kláštera, byly koncipovány i dějiny zbraslavského kláštera, *Zbraslavská kronika*.⁵⁷ Po smrti posledního přemyslovského krále začal její autor, zbraslavský mnich, později opat Ota, pobízen přáteli psát o počátcích kláštera, a hlavně o jeho slavném zakladateli Václavovi II. Chtěl tak nejspíše obnovit prestiž kláštera, který smrtí Václava III. ztratil své příznivce a v nastalých politických zmatcích i značnou část své-

New York 1981, sl. 874–876; Franz MACHILEK, *Stiftergedächtnis und Klosterbau in der Chronik des Heinrich von Saar (Mähren)*, in: In Tal und Einsamkeit, 725 Jahre Kloster Fürstenfeld. Die Zisterzienser im alten Bayern, Band III: Kolloquium, Klaus Wollenberg (ed.), Fürstenfeldbruck 1990, s. 184–208.

54 K jménu srov. *Cronica Domus Sarensis*, (21), s. 220.

55 K tomu srov. Hans PATZE, *Adel und Stifterchronik. Frühformen territorialer Geschichtsschreibung im hochmittelalterlichen Reich*, I, Blätter für deutsche Landesgeschichte 100, 1964, s. 22.

56 *Cronica*, kap. 21, s. 220n.

57 *Petra Žitavského kronika zbraslavská*, FRB IV, Josef Emler, (ed.), Praha 1884, s. 1–337. K tomu srov. Václav NOVOTNÝ, *Úvod*, in: *Kronika zbraslavská*, Václav Novotný (ed.), Jan V. Novák (překl.), Praha 1905, s. VII–LXXII; Marie BLÁHOVÁ, *Chronicon Aulae Regiae*, in: *Encyclopedia of the Medieval Chronicle*, Graeme Dunphy (ed.), Leiden – Boston 2010, s. 301–302; nejnověji příspěvky ve sborníku *Chronicon Aulae Regiae – Die Königsaal-Chronik. Eine Bestandsaufnahme, Forschungen zur Geschichte und Kultur der böhmischen Länder*, Bd. I, Stephan Albrecht (ed.), Frankfurt am Main 2013.

ho majetku,⁵⁸ a představit Václava II. jako vzor pro jeho nástupce. V březnu 1314 Ota Zbraslavský zemřel, aniž by dokončil alespoň životopis Václava II. Asi nedlouho po jeho smrti vyzval waldsaský opat Jan III. z Lokte (opatem 1310–1323), sám autor historického spisu o dějinách waldsaského kláštera,⁵⁹ zbraslavského mnicha a pozdějšího opata Petra, původem ze Žitavy, aby pokračoval v Otově díle. Z legendy o zakladateli kláštera a popisu jeho založení vytvořil Petr Žitavský dějiny českého státu v kontextu evropských dějin vysoké obsahové i literární úrovně. Dějiny založení zbraslavského kláštera jsou podány realisticky s potřebnými detaily. Zázraky vztahující se k zbraslavskému klášteru zmínil Petr Žitavský v jiných souvislostech,⁶⁰ souhrnně byly sepsány ve zvláštních spisech.⁶¹

K zbraslavskému klášteru má vztah rovněž krátká analistická kompilace zahrnující období let 80–1314, někdy s pokračováním do roku 1330. Většinou je zaznamenána v rukopisech, v nichž je zapsána první kniha *Zbraslavské kroniky* a v několika dalších rukopisných sbornících.⁶² Pokud je v rukopisech označena, nese název *Excerpta de diversis chronicis* – Výpisy z různých kronik.⁶³ Rovněž se

58 O újmě, kterou zbraslavský klášter tehdy utrpěl, se zmiňuje také *Petra Žitavského Kronika zbraslavská* I, 107, s. 165–169.

59 *Series et Chronica abbatum Waldsassensium*, http://www.geschichtsquellen.de/repOpus_04252.html, 2014–08–05; srov. též Oswald Holder-Egger, *Fundatio monasterii Waldsassensis*, MGH SS XV,2, Hannoverae 1888 (= *Narratio rerum in monasterio Waldsassensi gestarum*), s. 1089.

60 *Petra Žitavského kronika zbraslavská* II, 18. K tomu Anna PUMPROVÁ, *Volumen secretorum Aulae regiae a související cisterciácké sbírky zázraků*. Graeco-Latina Brunensia, Brno 2012, roč. 17, č. 2, s. 181–204.

61 Ve *Volumen secretorum Aulae regiae* neznámého zbraslavského mnicha a v *Descriptio miraculorum* waldsaského opata Jana z Lokte. Srov. Anna PUMPROVÁ, *Volumen*.

62 Státní okresní archiv Jihlava, fond Samospráva a politická správa. Archiv města Jihlavy do roku 1848, Odělení úředních knih a rukopisů, inv. č. 692, fol. 4r–5v a 7rv; Stuttgart, Württembergische Landesbibliothek, Cod Don. 697, fol. 117r–119r; Nelahozeves, Lobkowiczka knihovna R VI Fc 24, fol. 219–224v; Knihovna Pražské metropolitní kapituly G 5, fol. 150r–151v. Österreichische Nationalbibliothek, Ms. 3539, fol. 34a–38a; Staatsbibliothek Preußischer Kulturbesitz Berlin, ms. lat. fol. 136, fol. 154v–157r.

63 Pod tímto názvem ji také vydal Josef Emler. Srov. *Výpisy z rozličných kronik s několika zápisy zbraslavskými*, FRB IV, s. 339–344 (Úvod s. XVII–XVIII). V Úvodu, ibidem, s. XVII, ji nazývá „Výpisky...“.

objevuje název *Diversarum chronicarum quaedam summaria*⁶⁴ – tedy „Jakési shrnutí z různých kronik“.

Výpisy z různých kronik obsahují zprávy z církevních dějin jako úmrtní data světců a církevních otců, data vzniku církevních řádů, rovněž zprávy o rakouských a českých dějinách a o rakouských a českých panovnících. Tato kompilace byla sestavena podle *Kroniky papežů a císařů* Martina Opavského, dále podle analů rozšířených v různých verzích v rakouských a bavorských kláštorech různých řádů, známých jako Kratší rakouské analý,⁶⁵ rovněž podle Kosmovy kroniky a jejích pokračování. Konečně obsahuje zprávy známé rovněž ze *Zbraslavské kroniky*. Součástí Výpisů jsou genealogické analý Přemyslovců od Václava II.,⁶⁶ oficiální verze katalogu českých panovníků do Václava III.,⁶⁷ soupis českých královen, seznam „cizích“ králů zahrnující Rudolfa Rakouského, Jindřicha Korutanského a Jana Lucemburského, a jejich manželek, konečně jména prvních tří zbraslavských opatů.⁶⁸

O autorovi a vzniku kompilace nejsou v textu žádné údaje. Několik zpráv vztahujících se ke zbraslavskému klášteru a také skutečnost, že text je většinou dochován v rukopisech obsahujících první knihu *Zbraslavské kroniky*, vedly editora zbraslavských pramenů Johanna Losertha k hypotéze, že kompilace vznikla na Zbraslavi záhy po založení kláštera a postupně k ní byly připisovány jednotlivé zápisy.⁶⁹ Tuto hypotézu přijal také Josef Emler, který však text považoval za

64 Nelahozves, Lobbkovičká knihovna Cod. R VI Fc 24, fol. 219r.

65 Takto je označil Ernst KLEBEL, *Die Fassungen und Handschriften der österreichischen Anna-listik*, Jahrbuch für Landeskunde von Niederösterreich, N.F. 21, 1928, s. 77–84. Jejich vznik kladl do Rakous, nejspíše do cisterciáckého kláštera Heiligenkreuz, odkud se měly rozšířit do dalších rakouských, a také bavorských klášterů. Michael MÜLLER, *Die Annalen und Chroniken im Herzogtum Bayern, 1250–1314*, Schriftenreihe zur bayerischen Landesgeschichte 77, München 1983, s. 153, je považoval za cisterciácké analý a jejich vznik hypoteticky kladl do dolnobavorských cisterciáckých klášterů Reitenbachu nebo Aldersbachu. Cisterciácký původ analů však nelze jednoznačně prokázat.

66 *Výpisy*, s. 343n.

67 K recenzím českého panovnického katalogu srov. Marie BLÁHOVÁ, *Středověké katalogy českých knížat a králů a jejich pramenná hodnota*, Średniowiecze polskie i powszechnie 1, Katowice 1999, s. 33–63, ke katalogu Výpisů z různých kronik srov. především s. 58.

68 *Výpisy*, s. 344.

69 *Die Königsaalger Geschichtsquellen mit den Zusätzen und der Fortsetzung des Dombherrn Franz von Prag*, Fontes rerum Austriacarum I/8, Johann Loserth (ed.), Wien 1875, s. 459n.

pouhé poznámky.⁷⁰ Václav Novotný⁷¹ naopak upozornil na informace, které jsou s Loserthovým datováním v rozporu, především na zprávu o přenesení ostatků Václava III. na Zbraslav uvedenou při zprávě o jeho úmrtí roku 1306, zprávu o smrti Jindřicha VII. k roku 1313, a zápisy k letům 1314 a 1328,⁷² a položil vznik celého textu až do doby po roce 1326, kdy byl Václav III. skutečně na Zbraslavi pohřben. Pokud jde o „původní“ kompilaci sahající do roku 1281 domníval se, že nevznikla na Zbraslavi, ale zbraslavský mnich, který sestavoval Výpisy, převzal již hotový text.⁷³ V první polovině 80. let minulého století obhajoval Loserthovu hypotézu Michael Müller. Oproti Loserthovi připsal navíc první zpracování análů zbraslavskému mnichovi, později opatovi Otovi Durynskému, prvnímu autorovi *Zbraslavské kroniky*.⁷⁴ Polský historik Jaroslav Wenta kladl vznik těchto análů do krátké doby vlády Rudolfa Habsburského v Čechách a považoval je za komemorativní text Rudolfa a jeho předků.⁷⁵ Mylně se ovšem domníval, že Václav II. i Václav III. byli pochováni v pražském dómu, kde byl potom pochován i Rudolf Habsburský, a kde, alespoň podle J. Wenty, měla být uchovávána memoria na tyto panovníky. Proti této hypotéze ovšem hovoří historická fakta: Václav II. byl pochován na Zbraslavi, Václav III. byl převezzen z Olomouce až v roce 1326 a byl pochován rovněž na Zbraslavi.⁷⁶

Pokud jde o datování a vznik Výpisů, je tedy třeba dát za pravdu Václavovi Novotnému. Minimálně zápis o smrti Václava III. musel být napsán až po roce 1326. Zpráva o volbě dvou římských králů k roku 1314, kteří spolu později sváděli boje, musela být rovněž napsána až po zmíněných konfliktech. Výpisy vznikly tedy nejdříve na konci dvacátých let 14. století, nejspíše ve zbraslavském klášteře a s využitím *Zbraslavské kroniky* a dalších zbraslavských zápisů, především katalogu opatů. Vznik této kompilace na Zbraslavi ovšem řadí Výpisy k cisterciácké historiografii.

70 *Výpisy*, s. XVIIIn.

71 Srov. V. NOVOTNÝ, *Úvod*, in: *Kronika Zbraslavská*, s. IX–XI.

72 Srov. *ibidem*, s. X, pozn. 3.

73 Srov. *ibidem*, s. X.

74 Srov. M. MÜLLER, *Die Annalen*, s. 165.

75 Jaroslav WENTA, *Studien über die Ordensgeschichtsschreibung am Beispiel Preußens, Toruń 2000* (= *Subsidia historiographica* II), s. 68n.

76 Srov. *Petra Žitavského kronika zbraslavská* II, 17, s. 280.

Někdy ve druhé polovině 15. století byly Výpisy spolu s katalogem panovníků stručnými zápisy prodlouženy k roku 1453. Se zbraslavským klášteřem však již nemá tato druhá recenze Výpisů nic společného.⁷⁷

Z cisterciáckého prostředí pocházel také nevelký spisek, krátké dějiny cisterciáckého řádu sepsané někdy po roce 1355 v některém cisterciáckém klášteře nebo snad v koleji sv. Bernarda v Praze. Uváděl stručné analistické zprávy o počátcích cisterciáckého řádu a mladších církevních řádů až do padesátých let 14. století, dále jména a charakteristiky papežů, kteří, alespoň podle pisatele, náleželi k cisterciáckému řádu,⁷⁸ konečně různé zprávy o osobách a událostech církevních dějin, včetně cisterciáckého řádu, od 12. do poloviny 14. století. Zprávy o zakládání církevních řádů se do značné míry shodují se zprávami uvedenými ve Výpisech z různých kronik. Pravděpodobně měly společnou předlohu. Opakované opisování předloh bylo nejspíše příčinou chybných dat a dalších omylů v textu analů. Dodatečně bylo do cisterciáckých analů připsáno několik zápisů z 15. století. Opis analů, který pocházel z 15. století, byl ještě na počátku 20. století chován v archivu vyšebrodského kláštera. V současné době je nezvěstný.⁷⁹

Závěrem lze tedy konstatovat, že historiografie skutečně nepatřila k hlavním zájmům cisterciáckých klášteřů. Přesto v tomto prostředí vznikly vedle různých krátkých analů a jejich kompilací významné historické spisy, které patří k vrcholným dílům středověké historiografie.

77 Druhá recenze Výpisů je dochována v historiografickém sborníku Státní knihovny v Berlíně sign. Lat. fol. 136, fol. 154r–157r, obsahujícím mj. Letopis Jindřicha Heimburského, a další kratší texty. Text Výpisů podle něho vydal G. H. Pertz, MGH SS XVII, s. 719–721.

78 Text otiskl Valentin SCHMIDT, *Hohenfurter Bruchstück einer Ordenschronik*, Cistercienser-Chronik 20, 1908, Nro 228, s. 33–38. Ke koleji sv. Bernarda v Praze jako pravděpodobnému místu analů srov. ibidem, s. 33.

79 Za zjištění této skutečnosti i za – bohužel bezvýsledný – pokus o nalezení analů děkuji řediteli SOA v Třeboni PhDr. Václavu Ramešovi.

The Cistercians and the culture of history in the Middle ages

The author deals with the birth of written culture, especially historiography, of the Cistercians in the Western Europe during the High Middle Ages. Despite the radical refusal of education and the ban on writing books in the Cistercian Order, its origins go back to time not too distant from the Order's beginning. Particularly, the author follows the Cistercian documents from the Czech lands, which were written at the time when the Order has abandoned the initial strict policies. Specifically, in the Cistercian monasteries in Czech lands there was written the Chronicle of Žďár (*Cronica domus Sarensis*) by monk Henry of Žďár (*Henricus Sculpator*), finished in 1300, the Chronicle of Zbraslav (*Chronicon Aulae regiae*), written by abbots Otto of Thuringia and Peter of Zittau in the first half of the 14th century, anonymous Abstracts from different chronicles (*Excerpta de diversis chronicis*), probably collected by the end of the twenties in the 14th century also in the Zbraslav Monastery, and also anonymous brief history of the Cistercian Order written around 1355 in one of the Cistercians monasteries in Bohemia or in the Saint Bernard College in Prague.